

Van Vrogger

Een gezamenlijke uitgave van oudheidkundige stichting De Spiker en stichting Dorpsportaal Schoonebeek

Redactie

Chris Butterhoff
Henry Eisen
Jan Lamberts
Kees Veenstra

CONTACT REDACTIE

historie@dorpsportalschoonebeek.nl

Een duik in de historie van Schoonebeek**Verschijsning**

Deze uitgave verschijnt een keer per kwartaal als bijlage van De Jaknikker en wordt gratis huis aan huis bezorgd

Vormgeving

Johan Nauta BNO
Drukwerk
Edoprint, Dalen
Najaarseditie
september 2021

Najaarseditie

Van Vrogger

De Spiker: 50 jaar 'oud'!

Tijdens de feestweek exposeerde De Spiker over haar eigen 50-jarig jubileum. Uiteraard hoort daar ook een verhaal bij in het eigen huisblad 'Van Vrogger'. Naast enige 'research' sprak ik hierover met oud-bestuurslid Bert Roelofs, huidige voorzitter Henry Eisen en bestuurslid en archivaris Chris Butterhoff. Het is slechts een kleine greep uit een rijke geschiedenis.

Tekst: Kees Veenstra
Foto's: Archief De Spiker

Bron: H.D. Minderhoud
(www.oud-schoonebeek.nl)

Het begin

Chris: "Het begon allemaal met een aantal Schoonebeker boeren die het belangrijk vonden om de plaatselijke boerengebruiken in ere te houden. Ook had men het idee om een Oudheidkamer op te starten. De gemeente (toen nog Schoonebeek, red.) werd erbij ingeschakeld en die zagen het nut van het behoud van historie ook in. Ze hadden daar echter wel een bredere visie op." Op initiatief van burgemeester Cappetti en met medewerking van de historici Joop van der Haar en de plaatselijke historicus Hans Meppelink werd in 1971 Oudheidkundige Stichting De Spiker opgericht. Chris: "In de eerste jaren werden er nog niet zo heel veel exposities gehouden. Wel werden er demonstratiedagen georganiseerd, zoals bijvoorbeeld dorsdemonstraties." Ook werd in 1980 het boek 'Schoonebeek de eeuwen door' uitgegeven. Verder voerde men het beheer over de Wilms Boo en Hekmans Boo en de zandstrooi-boerderij.

Zandstrooien

Degene die een (eeuwenoud) oud gebruik eigenhandig in leven en in ere heeft gehouden is natuurlijk Zwaantje Hans. Het is dan ook volkomen terecht dat er een standbeeld van haar voor de Zandstrooierboerderij staat en dat de boerderij naar haar vernoemd is. Gelukkig heeft Roelie Seinen op enig moment het stokje van Zwaantje overgenomen en verzorgt zij tot op de dag van vandaag demonstraties zandstrooien. Ook is Roelie de beheerster van de museumboerderij.

Wedstrijden voor de jeugd

Begin jaren zeventig gaf Zwaantje Hans aan dat ze er vanwege haar leeftijd een keer mee zou stoppen. Chris: "Het bestuur en zeker ook de gemeente zag in dat er een traditie en vooral ook toeristische attractie verloren dreigde te gaan. Eén van de acties om te zorgen dat dit niet zou gebeuren was het organiseren van zandstrooiwedstrijden voor kinderen van de basisschool. Dat is een traditie op zichzelf geworden, want in 2019 werd dit alweer voor de 45e(!) keer georganiseerd. De belangstelling hiervoor is geweldig. En natuurlijk ook belangrijk!" >

Een eigen ruimte

Een essentieel feit in de geschiedenis van De Spiker is de aankoop van de boerderij geweest. Dat gebeurde in 1977 nadat Zwaantje was overleden. Ze woonde daar nog met haar zwager Albert Stokman ('Haans Ab') die daarna naar Coevorden is verhuisd. Hpwel er geen sprake was van een echtelijke band, sprak men in Schoonebeek toch altijd van Zwaantje Hans-Stokman. Door deze aankoop beschikte De Spiker op dat moment over een eigen onderkomen en kon er een expositieruimte worden ingericht. Dat gebeurde dan ook in de jaren daarna. Ook werden er vanaf dat moment van tijd tot tijd exposities ingericht.

Archief

Een erg belangrijk onderdeel van het werk van De Spiker is het onderhouden en uitbreiden van het archief. Vanaf 1971 is het archief opgebouwd met materialen en foto's, maar rond het jaar 2000 had het er alle schijn van dat alles voor niets was geweest. Chris: "Samen met Jan Lamberts kwam ik in dit jaar, na de verhuizing van de gemeente, in de kelder van het oude gemeentehuis en daar lagen drie kasten ondersteboven en een enorme puinhoop ervoor: het archief van De Spiker! Het leek onbegonnen werk om er nog iets van te maken. Jan heeft toen doorgepakkt en samen zijn we ermee aan de slag gegaan. Daar zijn we jaren mee bezig geweest. Alles ordenen en digitaliseren, maar het is gelukt!" Sinds die tijd wordt het archief door Chris en zijn team vrijwilligers keurig bijgehouden.

Chris: "Ik wil graag benadrukken hoe belangrijk deze mensen zijn. En we doen het allemaal samen, ik vind het geweldig werken met ons team. Na de coronaperiode en de vakantie zijn we weer volop aan de slag. Er is nog veel te doen. We kunnen ook nog wel een paar vrijwilligers gebruiken. We zijn elke woensdagochtend aan het werk in ons archief in de kelder van het MFC. Iedereen is daar van harte welkom!"

Nieuwbouw

Eén van de hoogtepunten, misschien wel het hoogtepunt, van De Spiker is natuurlijk de nieuwbouw in 2014. De deel van de Zandstrooiboerderij werd verbouwd tot een professionele expositieruimte waar de NAM een permanente tentoonstelling over de oliewinning heeft ingericht. Daarnaast kwam de prachtige Waag'schuur waar De Spiker zelf permanent exposeert en van tijd tot tijd specifieke exposities organiseert. Bert: "Hier moet Henk Broens, toenmalig voorzitter, genoemd worden. Het is uiteindelijk vooral dankzij zijn inzet, netwerk en kennis dat dit gerealiseerd kon worden." Een feit dat wordt beaamd door Henry en Chris.

De NAM

Gevraagd naar de aanleiding zegt Bert: "De NAM zocht een plek in Schoonebeek als hun informatiepunt. De Spiker bood direct al aan om gebruik te maken van de Zandstrooiboerderij, maar dat zag men in eerste instantie niet zitten. Na een jaar kwam men echter bij ons terug met de boodschap dat ze niets beters hadden kunnen vinden en toch graag op ons aanbod in wilden gaan. Dat heeft het balletje aan het rollen gebracht." Alle heren: "Onze dank aan de NAM is en blijft groot."

Heemnoabers

Zowel Bert als Chris geven aan hoe belangrijk zij het bestaan van de 'Heemnoabers' vinden. Dit is een verband van oudheidkundige verenigingen in de graaf Bentheim (Dld) en de Hollandse burens uit Drenthe, Twente en Salland. Chris was betrokken bij de oprichting in 1999. Beide mannen wijzen op het belang van de samenwerking

in dit gebied. Bert: "Er is ontzettend veel historie die we met elkaar delen en dus erg belangrijk dat we dat ook doen." Chris: "Ik verheug me altijd op de bijeenkomsten van deze groep. Erg inspirerend om onze gezamenlijke interesse te delen en telkens weer te kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen."

Zonnige toekomst

De Spiker heeft zich inmiddels een vaste en gewaardeerde plek in de Schoonebeker samenleving veroverd. Henry: "We zijn blij met ons bestuur en onze ruim dertig vrijwilligers. Meer mag hoor, laat mensen zich vooral bij ons melden! We hebben ook genoeg plannen om ons verder te ontwikkelen. Natuurlijk hebben we het ambitieuze project 'Hekmans Boo'. Mijn grootste wens is dat deze een plek krijgt die het waard is."

"Waar we ook mee bezig zijn is een 'Tablet Tafel', dat kun je letterlijk nemen. Een grote tablet dus waarop alle informatie over de historie van Schoonebeek is te vinden. Die komt in de Waag'schuur te staan en is vanaf volgend seizoen in gebruik. Zo worden we met alles wat we doen steeds professioneler. Zonder daarbij overigens de gemoedelijkheid te verliezen!"

Aandacht voor de jeugd

Henry benadrukt nog eens het belang van de jeugd voor de geschiedenis van Schoonebeek. "We zijn bezig om leskisten voor de basisscholen te ontwikkelen. Daar gaan we hen ook nauw bij betrekken. En natuurlijk blijven we de zandstrooiwedstrijden organiseren. Al met al zie ik een zonnige toekomst voor De Spiker." Waarvan akte!

Foto: Jan de Jonge

De Luchtwachtstoren

‘Hebt u even een mo(nu)mentje?’

In Schoonebeek wordt er bij een monument snel gedacht aan de tientallen Saksische boerderijen die we rijk zijn in het dorp. Een logische gedachte, want deze prachtige objecten springen erg in het oog en spreken tot de verbeelding. Nu is het zo dat het meest unieke monument (enig in zijn soort in het dorp) juist géén monumentale boerderij betreft, maar een heuse luchtwachtstoren!

Tekst en foto's: Ruud Pat

Een kleine nuance moet er wel aangebracht worden, het betreft een provinciaal monument. Hiermee betreft het ook nog eens het jongste (provinciale) monument van het dorp. Een vreemde eend in de bijt zou je denken, maar toch is juist dit monument niet weg te denken uit het beeld van een grensdorp, gebouwd direct na de Tweede Wereldoorlog vanwege een vermeende Russische dreiging.

Twaalf meter

Over heel Nederland werden in de jaren vijftig deze uitkijktorens van het Korps Luchtwachtdienst gebouwd, bedoeld om laagvliegende vliegtuigen die lager vlogen dan de radar, waar te kunnen nemen. De totale hoogte van de toren is 12 meter. De toren vormde een driehoek (luchtwachtkring) met de luchtwachtpost in Emmen en de luchtwachtstoren in Zwartemeer die helaas beide zijn gesloopt.

De toren is gebruikt tot 1964 en verkeerde de laatste decennia in een deplorabele staat. De populieren die ooit geplant waren om de toren minder op te laten vallen, waren ondertussen hoger dan de luchtwachtstoren. De luchtwachtstoren minder laten opvallen was gelukt, maar niet geheel conform het oorspronkelijke plan.

Restauratie

Vanuit Dorpsbelangen Schoonebeek werd dan ook de wens uitgesproken om de toren te restaureren. Na meerdere vertragingen werd in februari 2019 begonnen met deze ingrijpende klus. De provincie Drenthe heeft hier een heel grote financiële bijdrage aan geleverd en firma Brands uit Emmen heeft de restauratie uit mogen voeren.

Juist door het gebruik blijft de waarde behouden en is het een blijvend icoon in het landschap

De toren hier nog in deplorabele staat

Een grensoverschrijdend uitzicht

Foto: Jacques Louwes

Niet weg te denken uit het beeld van Schoonebeek

Ondertussen is de luchtwachtstoren geopend voor publiek en zie je de meest prachtige foto's voorbij komen. De liefhebber van (dergelijke) monumenten kan zijn hart ophalen en een bezoeker krijgt, na de beklimming, een prachtig en grensoverschrijdend uitzicht ervoor terug. In mijn beleving zou een leuke aanvulling op deze Schoonebeker attractie zijn om hier te kunnen abseilen en te kunnen tokkelen over de Stroom. Wie weet is er een ondernemer uit de toeristische hoek die hier nog eens zijn/haar licht over zou kunnen laten schijnen. Want juist door het gebruik blijft de waarde behouden en zijn het blijvende iconen in het landschap waar jong en oud herinneringen maken.

Foto links

Een foto uit circa 1910 van Everhardus Henderikus Lubbers (1877-1949) en Grietje Klaassen (1883-1911)

Foto hiernaast

Hoofdstraat 122 te Schoonebeek, het woonhuis van wethouder Lubbers waar het schilderij van Veldwachter werd gevonden in januari 1945

Foto onder

Meester Jan Albertus Veldwachter (1909-1945)

Foto op pagina 5

Hoofdstraat 182 te Schoonebeek, de boerderij van Geert Eisen

“Een tragisch verhaal met nog veel vraagtekens”

De gevolgen van de arrestatie van meester Veldwachter op 7 januari 1945

Een inwoner van Schoonebeek verraadde aan de NSB-burgemeester Verbeek de onderduikplek van meester Jan Albertus Veldwachter. Op 7 januari 1945 viel daarop hoofdschaarleider van de Landwacht, Johannes Smit uit Emmen, met landwachters uit Coevorden en Emmen binnen bij Geert Eisen aan de Hoofdstraat 182. Meester Veldwachter, Jan Grooters en Geert Eisen werden gearresteerd. Eisen kwam vrij, meester Veldwachter werd op 8 maart 1945 bij de Woeste Hoeve gefusilleerd door de Duitse bezetter en Jan Grooters overleed op 30 april 1945 in concentratiekamp Reierhorst in Wöbbelin.

Tekst en foto's: Bert J. Finke

Een tragisch verhaal. Maar helaas bleef het hier niet bij. Veldwachter had tijdens zijn verhoor – waarbij hij ongetwijfeld gemarteld werd – aan de Landwacht verteld dat op de achterkant van een door hem gemaakt schilderij een briefje was geplakt met de namen van verzetsstrijders erop. Dit schilderij stond op de zolder bij wethouder Lubbers aan de Hoofdstraat 122. Het doek werd gevonden en een golf van arrestaties onder het verzet in Zuid-oost-Drenthe volgde.

Gearresteerden, ontsnapten en Landwachters

Binnen een week werden 36 verzetsmensen gearresteerd. Als een domino-effect werd na de overval in Schoonebeek de één na de ander opgepakt. Arrestaties volgden in Coevorden, Nieuwe Krim, Nieuw-Amsterdam, Sleen, Emmen, Zuidbargo, Schoonoord, Borger en Hollandscheveld. Het ging om allerlei soorten van verzet waarbij de arrestanten betrokken waren: hulp aan onderduikers, hulp aan gevluchte krijgsgevangenen, spionage, opslag en vervoer van wapens, munitie en springstoffen en koeriersdiensten. De Landwacht

bracht een harde slag toe aan het verzet. Het werd natuurlijk al snel bekend dat er overvallen plaatsvonden en diverse verzetsstrijders doken onmiddellijk onder. Het ging in elk geval om twintig personen uit Schoonebeek, Coevorden, Nieuw-Amsterdam, Erm, Diphoo, Emmen, Zuidbargo, Exloërmond, Schoonoord, Zweeloo en Vlagtwedde. In Schoonebeek was Jan Cees Hofkamp, leider van de Distributiedienst, één van hen. Hij zat in de kost bij slager Harm Timmerman aan de Hoofdstraat 165. Hier vond regelmatig overleg plaats van het verzet, onder andere tussen meester Veldwachter, bakker Jan Vugteveen en Hofkamp.

De tweede die kon ontsnappen was gemeenteambtenaar Arend Masselink, die aan de Hoofdstraat 53 in de kost was bij bakker Gerrit Willem Dorgelo. Hij werd op 10 januari 1945 op zijn werk gearresteerd, mocht nog even naar zijn kostadres en kon daar door het wc-raampje er vandoor gaan. Hofkamp en Masselink ontkwamen daarmee aan een verblijf in een concentratiekamp. Of mogelijk zelfs een vuurpeloton van de Duitsers.

De actie onder leiding van landwachter Smits werd bekend als de OD-actie Zuid-oost-Drenthe. Om deze actie mogelijk te maken moesten veel landwachters worden ingezet. Bekend is dat er drie kaderleden van de Landwacht in Emmen betrokken waren en daarnaast een patrouillegroep van de Landwacht uit Coevorden. Onder hen een aantal personen die met Schoonebeek te maken hadden. Eén van hen was Hildegondes Botter die betrokken was bij de arrestatie en het doodschieten van Hendrik Bos en Johan Peters op 5 september 1944 bij Weiteveen. Na de oorlog getuigden veertig mensen tegen hem en de doodstraf werd geëist. Hij kreeg twintig jaren gevangenisstraf en tbs. Twee zeer jonge boerenzonen uit Weijerswold – wiens families op Schoonebeek naar de kerk gingen – deden actief mee aan patrouillediensten. Zij stonden onder leiding van Gerard Weimar, de beruchte SD-er uit Coevorden, die zeer veel mensen heeft mishandeld. Eén van de boerenzonen was betrokken bij de mishandelingen en heeft zich beestachtig gedragen. Ook hij stond als 18-jarige bekend als een beruchte landwachter. >

Er is nog veel niet bekend

Schoonebeek speelde in de Tweede Wereldoorlog geen uitgesproken rol. Maar er gebeurden wel een aantal acties die verschrikkelijke gevolgen hadden. De mislukte overval van het verzet uit De Krim op 29 juli 1943 leidde ertoe dat een aantal verzetsmensen van het Groninger platteland werd vermoord door de Duitsers. Het is vrijwel bij niemand bekend dat Mussert, de leider van de NSB, in Schoonebeek bij de weduwe van de doodgeschoten burgemeester Bisschop op bezoek kwam. Net zomin bekend is dat op 29 juli 1943 's ochtends vroeg er in het Westersebos bij Berend Koops een inval werd gedaan door Robert Lehnhoff, de beul van het Scholtenhuis in Groningen, waar het hoofdkantoor van de Sicherheitsdienst in Noord-Nederland was gevestigd. En de overval bij Geert Eisen op 7 januari 1945 leidde tot de OD-actie in Zuidoost-Drenthe waarbij bijna veertig mensen werden gearresteerd, waarvan achttien de oorlog niet overleefden. Twintig mensen

doken onder. En dit allemaal als gevolg van het verraad door één Schoonebeeker, waarvan de naam bij de auteur bekend is.

Uit het onderzoek dat de auteur heeft gedaan, is duidelijk geworden dat er nog heel veel niet bekend is over de OD-actie van januari 1945. Van diverse arrestanten is niet bekend welke rol zij in het verzet hebben gespeeld of wat er met hen is gebeurd na hun arrestatie. Ditzelfde geldt voor de verzetsstrijders die op tijd konden onderduiken. Waar zijn zij gebleven en wat is er van hen geworden? En ook de namen

van degenen die betrokken waren bij de zoekacties en arrestaties zijn niet allemaal bekend. En wat was hun rol tijdens de Tweede Wereldoorlog? Er moet nog veel onderzoek worden gedaan naar deze grootste actie van de Landwacht die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Drenthe plaatsvond. En die begon in Schoonebeek.

Tentoonstelling Schoonebeek 1940-1945

Van 9 oktober tot en met 26 november 2021 is er in MFC 't Aole Gemientehoes een tentoonstelling over onder andere de mislukte overval op het gemeentehuis van 29 juli 1943. In aanvulling op deze tentoonstelling worden een aantal lezingen gegeven. Auteur Bert Finke geeft een lezing over de OD-actie in Zuidoost-Drenthe in januari 1945 en de relatie met de hulp aan krijgsgevangenen, die uit de Emsland-kampen in Duitsland ontsnapten. Als u door het lezen van dit artikel geïnteresseerd bent geworden, komt u dan zeker naar de lezing.

Spikerneis

Stichting "De Spiker" Schoonebeek

Reacties

We hebben enkele reacties gekregen op de vorige uitgave. Hartelijk dank daarvoor, dat zien we graag! Het ging om twee correcties:

- De eerste zuivelfabriek in het westen stond een eindje verderop dan we meldden. Deze stond schuin tegenover Europaweg 198 (richting sauna).
- De woning van de familie Kolenbrander kende als adres Beekweg 9 en stond op de plek waar nu het adres Duitslandlaan 20-22 is.

Wat zou u willen weten?

Als redactie proberen we natuurlijk steeds na te denken over wat interessant is om te publiceren. Met de inwoners van Schoonebeek in gedachten: "Wat zouden we hen kunnen vertellen wat ze waarschijnlijk nog niet of niet meer weten?" Mooier is echter dat de lezers ons daar richting in geven. Daarom aan u de vraag: **"Waar bent u nieuwsgierig naar als het gaat om de historie van Schoonebeek?"** Stuur uw vraag per e-mail naar: historie@dorpsportalschoonebeek.nl.

Doet u mee? Graag!

Ook voor dit blad geldt 'Van en voor alle Schoonebekers'. Dus als u ideeën heeft voor een bijdrage meldt u zich dan via historie@dorpsportalschoonebeek.nl. We kijken dan of en wanneer we er iets mee kunnen. Natuurlijk houdt ook De Spiker zich aanbevolen voor waardevol erfgoedmateriaal. In dat geval kunt u contact opnemen met:

Mailadres : info@zandstrooiwoerderij.nl
 Website : www.zandstrooiwoerderij.nl
 Archivaris : Chris Butterhoff
 Telefoon : 0524 53 26 40
 Archief : In het 'Aole Gemientehoes
 Open : elke woensdag van 09.00 tot 12.00 uur

Bezoekadres en openingstijden

Zandstrooiwoerderij Zwaantje Hans
 Burgemeester Osselaan 5
 7761 BS Schoonebeek
 Telefoon 0524 53 17 02

Open van april t/m september op dinsdag t/m zaterdag van 13:00 uur - 17:00 uur
 Entree € 3,00 per persoon
 Groepen het hele jaar op afspraak

Deel uw verhaal!

We zijn ervan overtuigd dat er nog tal van verhalen te vertellen zijn door heel veel Schoonebekers. Oud en jong! Om die niet verloren te laten gaan, willen we actief aan de slag met het ophalen van die verhalen. Daar hebben we uw hulp echter heel hard bij nodig! Daarom bij deze het verzoek aan iedereen die haar of zijn verhalen wil delen en wil laten vastleggen om zich bij ons op te geven. Als u uw naam en telefoonnummer of mailadres aan ons doorgeeft via: historie@dorpsportalschoonebeek.nl nemen wij contact met u op voor overleg.

Workshop 'Interviewen'

Het ophalen van verhalen doen we door middel van interviews. Lijkt het u leuk om een interview af te nemen, maar denkt u dat (nog) niet (goed genoeg) te kunnen? Geen probleem. Erfgoednetwerk Emmen organiseert daarvoor twee kortdurende workshops. Deelname is gratis. Interesse? Geef dat door via bovengenoemd mailadres of neem telefonisch contact op met Henry Eisen: 06 11 39 49 01. U krijgt dan alle informatie om daarmee te beslissen of u mee doet. Wij hopen van wel!

Dit keer foto's van gebouwen die ooit in Schoonebeek hebben gestaan, maar nu zijn verdwenen. Dat gaan we vaker doen. Er is keuze genoeg.

1 = 1946 | Boerderij van 'Henderkien van Wolter Tyben'. Adres ooit A199, later Beekweg 18. Het stond op de hoek van de huidige Burg. Osselaan en de Valendisweg (in het bosje). Omstreeks 1970 is het afgebroken.

2 = Jaren 20-30 | Bakkerij Alting, Europaweg 177. Met molen. Deze is nog net te zien op de foto. Later kwam daar schildersbedrijf Doevendans in een nieuw pand.

3 = 1946-1964 | Kapper Meerstad aan de Europaweg 127. Gebouwd in 1946. In 1965 afgebroken en vervangen door het huidige pand (links naast DA Drogisterij Markant).

4 = 1902-1965 | De kruidenierswinkel van Roelof Joldersma aan de Kanaalweg, hoek Beekweg. Gebouwd ca. 1902. Deze werd in 1965 gesloopt om de aanleg van de nieuwe weg van Schoonebeek naar Erica mogelijk te maken. Op de foto is de oude Beekweg met een S-bocht op dit punt nog goed te zien.

5 = Jaren '60 | Kroon Supermarkt van Job en Dinie Nijland aan de Kosterijweg (waar nu het magazijn van Joldersma staat). Dit was een houten gebouw. In 1949 is het gebouwd door groenteboer Visser.

6 = 1958-2013 | De MAVO-school, begonnen als Christelijke ULO. Gebouwd in 1958 aan de Pienhoek. Met kunstwerk. Dat staat er nog steeds met een informatiebord erbij. In 2013 is het gebouw gesloopt, nadat het al enkele jaren leeg had gestaan. De laatste jaren was het een dependance van het Hondsrugcollege in Emmen.

De gebouwen van de NAM in Schoonebeek

Tijdens de pandemie is het 'gewoon' geworden om vanuit huis te werken. Laptop op de keukentafel of op je bureau, vergadering via je laptop enz. Voor die tijd, en helemaal in de beginjaren van de NAM, werkte je vanuit een kantoor als je kantoorpersoneel was en vanaf een boortoren als je boorwerker was. Maar waar stonden de NAM-gebouwen in de beginjaren van de oliewinning en wat gebeurde er? Daarover gaat dit artikel, het eerste van een serie over dit onderwerp. Er is heel veel te vertellen.

Tekst: Henriët Jager
Foto's: Archief NAM

Wat vooraf ging

Door de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog kon het terugroepen personeel van Shell niet meer naar het buitenland en werden ze opgeroepen voor een vergadering in Den Haag. Daar werden ze voor de keus gesteld: of aan het werk in Oost-Nederland met de vrij grote zekerheid verder uit handen van de bezetter te blijven of een grote kans lopen te worden tewerkgesteld in Duitsland.

De keus was voor de meesten dan ook niet zo moeilijk. Vrij spoedig daarna, begin 1942, vertrokken de eerste medewerkers naar hun nieuwe werkterrein: Oldenzaal of Coevorden. In Oldenzaal werd een kantoor ingericht op de bovenetage van het plaatselijke café dat eens Wissing-Bosch heette, maar daarna jaren bekend was als café Roord. De nieuwe werkgever heette Exploratie Nederland, een werkmaatschappij van de BPM.

Foto onder | De bouw van het NAM-emplacement aan de Beekweg (33) aan het eind van de jaren veertig. Het kantoor voor aan de weg is nog maar amper boven de grond. Ook mooi om te zien is de loop van de oude Beekweg en de bebouwing helemaal rechts. Dat is de winkel van Joldersma die in het fotoalbum wordt getoond!

Het café moest nog voor het einde van de oorlog op last van de Duitsers worden ontruimd. In een woonhuis aan de Denekamperstraat in Oldenzaal werd een onderkomen voor het personeel gevonden. Na de bevrijding werd 'De Rozenhof', een villa van een van de Gelderman textiel-fabrikanten, het hoofdkantoor van Winningsbedrijf Nederland en daarna tot 1967 van de NAM. Daarna kwam dat hoofdkantoor in Assen te staan.

Schoonebeek

Terug naar de beginjaren van de NAM in Schoonebeek. Het werk ging net naar de oorlog gewoon door. Meetstation 1 aan de Beekweg in Schoonebeek werd gebouwd en via een 2400 meter lange pijpleiding werd de rond dit meetstation geproduceerde olie naar het verlaademplacement ROV aan de Kanaalweg (waarover we een andere keer meer vertellen) verpompt voor behandeling en transport naar de raffinaderijen van Shell en Esso in het Botlekgebied bij Rotterdam. Met de overbekende olietrein!

De eerste gebouwen

Het eerste NAM-kantoor was een houten barak die op de hoek Beatrixlaan en de Europaweg stond. Tegenwoordig is dat adres Europaweg 134 (voorheen de Rabobank). De barak heeft naderhand nog vele functies gehad: ontspanningsgebouw van de NAM, zondagsschool, hervormde kerk en tijdelijke huisvesting voor de MULO. Tijdelijke huisvesting dus en dat gold ook voor de 'Materialen- of Tooldienst'. Zij namen hun intrek in 'De Malerij' aan de Europaweg 99 (nu braakliggend terrein).

Nieuwbouw

In 1948 werd begonnen met de bouw van het nieuwe emplacement aan de Beekweg 33. Eerst kreeg de nieuwe reparatiewerkplaats gestalte en ook kwam er een garagecomplex op het nieuwe emplacement gereed. Dit had tot gevolg dat het personeel van de reparatiewerkplaats in Oldenzaal nog in de loop van 1948 werd overgeplaatst naar Schoonebeek en daar de nieuwe werkplaats betrok. Medio 1949 werd er al hard gewerkt aan de bouw van een 'echt' kantoor voor het olieveld Schoonebeek dat aan de Beekweg zou komen te staan. Op dat moment was men ook klaar met de bouw van de emulsieverwerkingsinstallatie (EVI) aan de Kanaalweg. | *Wordt vervolgd*

Foto onder | De mannen van de Materialen- of Tooldienst poseren vol trots voor de Malerij, hun eerste onderkomen in Schoonebeek.

SCHOO NEBEEK 194045

BOEK bij
TENTOON
STELLING

35,00

9 OKTOBER - 26 NOVEMBER 2021
SCHOONEBEEK
MFC 'T AOLE GEMIENTEHOES

75 JAAR
VRJHEID